

the self-designation of certain types of outerwear, which have proliferated at the turn of the nineteenth and twentieth centuries and preserved to this day.

Key words: people's clothing, men's clothing, women's clothing, historical traditions, embroidery.

УДК 176.120.39.184

Уляна Палійчук

ПРИКАРПАТСЬКА МЕМОРІАЛЬНА ШЕВЧЕНКІАНА У 50–80-Х РР. ХХ СТ.: МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ ІДЕАЛОМ ТА ІДЕОЛОГІЧНИМ КОНФОРМІЗМОМ

У статті з'ясовуються генеза та загальні й особливі риси розвитку скульптурної шевченкіани на Прикарпатті у радянський період, узагальнюються її здобутки й упуцнення. Показано процес відновлення пам'ятних знаків Кобзареві, встановлених у першій третині ХХ ст., відстежується динаміка їх спорудження у другій половині 1940–1980-х рр. Доводиться, що культ Т. Шевченка радянська пропаганда використовувала як засіб ідеологічного конформізму та задоволення національних почувань українства.

Ключові слова: радянський період, Прикарпаття, Т. Шевченко, пам'ятники, монументальне мистецтво.

Пам'яткознавчі та історико-краєзнавчі дослідження свідчать, що перший в Україні пам'ятник Т. Шевченкові з'явився саме на Прикарпатті, а за останніх сто років їх встановили в краї більше, аніж у будь-якій іншій області. Існування такої багатой традиції скульптурної шевченкіани зумовлює науково-теоретичну та суспільно-політичну актуальність і значущість заявленої у назві статті проблеми. Будучи знаковим символом української нації, Т. Шевченко істотно вплинув на формування її політичної свідомості та культури.

У радянський період його культ не заборонявся, але використовувався як засіб ідеологічного конформізму, що не могло не позначитися на присвячених йому монументальних творах, які становлять важливий складник сучасної культурної спадщини України. Ця проблема привертає увагу культурної і наукової громадськості у зв'язку з потребою реконструкції пам'ятників, вибору для них місця, фактами вандалізму над святинями тощо. Вона потребує наукового осмислення, позаяк радянський період став важливим етапом розвитку скульптурної шевченкіани України, зокрема і Прикарпаття.

Нагромаджено значний пласт історико-краєзнавчої, пам'яткознавчої, мистецтвознавчої літератури, у якій порушено комплекс питань, пов'язаних із вивченням нерухомих об'єктів культурної спадщини, зокрема й пам'яток монументального мистецтва. З-поміж них важливе науково-методологічне значення мають розробки, підготовлені під егідою Інституту історії України НАН України, які узагальнюють досвід підготовки "Зводу пам'яток історії та культури України" [1, с. 183–249].

З'явилося й чимало різнопрофільної літератури про збереження і використання пам'яток історії та культури на Прикарпатті. Маємо праці науково-краєзнавчого й довідникового характеру, що висвітлюють здобутки із увічнення Т. Шевченка у творах монументального мистецтва в краї у радянський період [2–8]. Однак у зазначеному в назві статті ракурсі це питання не розглядалося.

Мета статті полягає у з'ясуванні динаміки та загальних і специфічних рис розвитку скульптурної шевченкіани на Прикарпатті у радянський період.

У радянський період встановили більше половини (за різними даними, від 85 – до 110) з існуючих на початок ХХІ ст. 170–200 пам'ятників Т. Шевченку в Івано-Франківській області [2; 3, с. 14; 4, с. 2–3; 5, с. 160; 9]. Такі розбіжності у даних зумовлені різними критеріями у підрахунках: в одних випадках враховували монументи, що з'явилися лише за радянської доби, у інших – ще й пам'ятники, встановлені раніше, а також напівзруйновані пам'ятні знаки й ті, що перестали існувати.

Радянська пропаганда використовувала культ Т. Шевченка як засіб ідеологічного конформізму та насадження соціалістичних ідеалів, які не мали нічого спільного з його творчістю. Незважаючи на це, другу половину 1940-х – 1980-ті рр. можна з певною мірою умовності вважати продовженням традиції скульптурної шевченкіани, що стала формуватися у першій третині ХХ ст., коли на Прикарпатті спорудили близько двох десятків скульптурних зображень Кобзаря. Чимало з них втрачено під час Другої світової війни, але більшість збереглася й відновлювалася у радянський період.

У радянських і сучасних мистецтвознавчих та історичних дослідженнях переважає позиція, згідно з якою, першим в Україні пам'ятником Т. Шевченкові вважається його погруддя роботи академіка В. Беклемішева, встановлене 1899 р. у Харкові, в садибі Х. Алчевської [10]. Утім,

прикарпатські історики й краєзнавці [5; 7; 13, с. 6] довели, що "пальма першості" належить пам'ятнику біля Сокільської гори між селами Тюдів і Великий Рожнів на Косівщині, який слід вважати першим у світі монументом Кобзареві. До того ж, це був публічний, а не приватний пам'ятник, що належав Х. Алчевській.

У радянський період цей пам'ятник активно вивчався, зокрема дискутувалася низка проблем, пов'язаних із часом його появи (1862, 1896 чи 1899 рр.); обставинами спорудження (висували версії, буцімто він був присвячений Люблінській унії 1569 р.); відкриттям та руйнуванням у 1915 і 1930 рр.; перебуванням біля нього відомих культурних діячів (Б. Лепкого та інших відомих осіб); реалістичністю відображення монумента у польській краєзнавчій літературі тощо [2–3; 7; 9]. Після тривалих пошуків у "Прикарпатській правді" від 4 грудня 1971 р. опублікували репродукцію унікальної фотографії монумента, а у номері за 16 липня 1988 р. редакція газети вмістила її вдруге. Відтак 1990 р. на Сокільській горі спорудили новий величний пам'ятник Кобзареві роботи Володимира і Василя Одрехівських [7, с. 35].

У радянський період відновили чи реконструювали близько десятка монументів Кобзареві, споруджених у першій третині ХХ ст., але при цьому часто намагалися їх "радянїзувати", змінюючи певні елементи первісних композицій. Другим за часом появи був збудований навесні 1911 р. пам'ятник у с. Вовчинці, біля Івано-Франківська, який уперше відновили після воєнної руйнації ще у 1920-х рр. Він мав вигляд складеної із брил каміння піраміди, яку вивершував хрест. За роки "застою" громада не допустила його "повної реконструкції", яка загрожувала втратою автентичності, але хрест все ж таки зняли. Тоді реставрували розміщену у верхній частині дошку із барельєфом поета і напис про встановлення монумента у 50-ту річницю його смерті [3, с. 7]. Така ж доля спіткала пам'ятник Кобзареві у Надіїві (1912 р.) Долинського району роботи місцевого скульптора Г. Басараба: 1976 р. з нього зняли хрест та інші національні символи й лише у час незалежності реліквії повернули первісний вигляд [2, с. 3–4].

Відзначимо також факти встановлення 1989 р. в Івано-Франківську нового погруддя Т. Шевченка (автор М. Тимків) на місці бюста 1914 р. та реставрації тоді ж пам'ятника Кобзареві у Сільці Тисменицького району (схожого на вовчинецький), який зберігся не у первісному, а у варіанті 1937 р., коли зазнав першої реконструкції [2, с. 3–5; 7, с. 37].

Можна скласти окремий літопис одного із перших на Покутті пам'ятників Т. Шевченку в Будиліві, який звели 1914 р., реконструювали 1934 р., оновили 1958 р., а у 1983–1984 рр. замінили іншим погруддям, яке встановили на шкільному подвір'ї, 1986 р. знову оновили бюст, який все ж таки наслідував колишні зразки [11, с. 61].

Декілька пам'ятників, зведених у 1920-ті рр. після незначних реконструкцій у радянський період, не втратили своєї автентичності. Винятковість пам'ятника, встановленого 1924 р. в Суботіві Галицького району, полягає у тому, що його авторами були чеський скульптор Мізоф, а опоряджувач – місцевий майстер О. Довгий. 1932 р. його перенесли із приватного подвір'я на церковне, а після реставрації 1989 р. – на шкільне. Він являє собою споруджену на двоступінчастому постаменті стелу, розділену на дві частини. У нижній, ширшій, зображено пташине крило, закуте рамкою із трьох боків з овальною таблицею і написом: "За волю народу". У ніші верхньої частини, увінчаної латинським хрестом, вмонтовано барельєфне зображення поета [11, с. 68]. У Стриганцях Городенківського району місцева громада зберегла барельєфне зображення, вмонтоване у пірамідальний постамент із написом: "Борітеся – поборете. Тарас Шевченко. 1814–1861–1923" [2, с. 8].

Поряд із відновленням і збереженням колишніх пам'ятних знаків основним напрямком розвитку скульптурної шевченкіани на Прикарпатті у радянський період стало зведення нових монументів. Цей процес традиційно носив "ювілейний" характер, коли їх відкриття приурочували черговим "круглим" датам з дня народження чи смерті поета. Аналіз різноманітних джерел дозволяє представити його динаміку таким чином. Перший період припав на два повоєнні десятиріччя, коли у краї встановили близько 30 монументів Кобзареві, причому третина із них з'явилися у 1961–1964 рр., коли відзначали 100-ти річчя з дня смерті та 150-ти річчя з дня народження поета. Відтак відбувся помітний спад у розвитку монументальної шевченкіани, що певною мірою зумовлювалося і серпневим 1965 р., по суті, антирадянським виступом під час відкриття пам'ятника Кобзареві у Шешорах на Косівщині, про що йтиметься далі. У повідомленні обласної організації Українського товариства охорони пам'яток культури (далі – УТОПІК) головному редакторові бюлетеня "Пам'ятки України" від 13 грудня 1981 р. зафіксовано існування на Івано-Франківщині 58 пам'ятників Т. Шевченкові, причому за останніх 15 років з'явилося лише чотири, з них у Лолинні Долинського (1967 р.), Шевченковому (1968 р.) і Підвисокому Рогатинського та Петрилові Снятинського районів [12, арк. 31–35].

У першій половині 1980-х рр. тривала стагнація у розвитку скульптурної шевченкіани на Прикарпатті. Авторитетне довідникове видання (1987 р.) свідчить про те, що вона нараховує лише

52 пам'ятні знаки, 40 з яких з'явилися за роки радянської влади [13, с. 115]. Ці, як і попередні дані, не є повними. Такі упущення в обліку пам'ятників Т. Шевченку підтверджують звіти організацій УТОПІК про стан і спорудження нових монументів в окремих районах, де у сумарній кількості їх подавалося значно більше. Відтак саме на 1989–1991 рр., коли відзначали 175-ти річчя від дня народження та 130-ти річчя з дня смерті Кобзаря, з'явилося близько трьох десятків монументів на його честь [1; 2, с. 11–13; 7; 9]. Це зумовлено і загальними змінами в суспільно-політичному розвитку регіону, коли увічнення пам'яті найвідомішого українця стало виявом національної зрілості і самодостатності окремих сільських і міських громад.

Окрім того, слід ураховувати факти "зникнення" пам'ятників Т. Шевченкові, як приміром, у міському парку Івано-Франківська, де із двох збереглося лише погруддя роботи Й. Николишина. Окремими були випадки самовільного зведення пам'ятників, які ніде не реєструвалися і не обліковувалися, як, до прикладу, монумент у присілку Луг, біля Делятина, який з'явився у 1970-х рр., але не містить жодного напису, а у селищній раді про нього не було жодних документів [4, с. 3].

За доби панування радянського авторитарного режиму, навіть за хрущовської "відлиги" навколо встановлення пам'ятників Кобзареві постійно точилося латентне, а то й відкрите протистояння між окремими громадами, що прагнули таким чином виявити свої національні почуття та компартійною номенклатурою, яка намагалася призупинити цей процес, надаючи таким актам суто прорадянського змісту. Такі тенденції і явища у розвитку скульптурної шевченкіани на Прикарпатті у 1960–1980-х рр. увиразнює приклад Коломийщини. Споруджене відразу після встановлення радянської влади погруддя Кобзаря у міському парку Коломиї незабаром понівечили антисоціальні елементи, у 1952 р., згідно із рішенням міськвиконкому, спорудили інше, виготовлене місцевими майстрами Є. Зиндрою, І. Бондаруком, В. Перепадею. Відкритий 1954 р. бюст Кобзаря також безслідно зник, тож факт його існування засвідчують лише любительські світлини. Складну історію мають пам'ятники Т. Шевченкові в інших населених пунктах району – Отинії (1956 р.), Печеніжині (1961 р.) тощо [7; 15, с. 21–31]. Фактично всупереч волі влади 1965 р. відкрили пам'ятник Кобзареві у Шешорах (на Косівщині) роботи відомого українського скульптора і колекціонера І. Гончара, відтак деяких із організаторів цієї акції покарали.

Документи з архіву обласної організації УТОПІК та матеріали преси засвідчують, що більшість пам'ятників Т. Шевченку зводилися за ініціативи та за кошти місцевих громад. Матеріальну допомогу їх виготовленню надавали місцеві колгоспи, підприємства, а також осередки УТОПІК. Останні фінансували повністю чи брали дольову участь у будівництві пам'ятників Т. Шевченкові у селах Радча Тисменицького, Чаргів і Чернів Рогатинського, на Сокількій горі Косівського районів та ін. З пересторогою радянські органи ставилися до такої форми вшанування пам'яті Великого Кобзаря, як "тарасові кургани" або "могили-кургани", що наслідували Тарасову могилу в Каневі. Вона поширилася Східною Галичиною у 1914 р., коли відзначали 100-ту річницю від народження поета, що у міжвоєнний період мало антипольське спрямування.

Про намагання відродити цю традицію за радянської доби засвідчує приклад Снятинщини, де символічні "тарасові могили" існували у багатьох селах. Громада Вовчинець 1962 р. з власної ініціативи відновила постамент і погруддя на шевченковій могилі, освяченій 14 травня 1914 р. Це викликало гостру реакцію з боку райкому партії, тож відновлений хрест довелося зняти. Готувалися розсунути й саму могилу, однак проти цього виступила громадськість, яка, покликаючись на архівні матеріали й фотодокументи, довела "історичну значущість" цього місця, адже на відкритті монумента виступав В. Стефанік. Відтак могильний вал досипали до 3,5 м та впорядкували [8, с. 64]. У Заваллі, на висипаній 1914 р. пам'ятній шевченковій могилі, у 1960 р. встановили скульптурне погруддя [8, с. 67]. Тоді ж на "тарасовій могилі" (1914 р.) у Туловій погруддя Кобзаря встановили нелегально, без офіційного дозволу. Слідство не виявило ініціаторів акції, але знести постамент не наважилися [8, с. 98]. По-іншому склалася ситуація у с. Орелець: 1957 р. селяни висипали могилу, але влада не дозволила встановити уже виготовлений бюст, тож він зберігався у клубі, 1980 р. його виставили у школі й лише у жовтні 1989 р. перенесли на курган тридцятирічної давнини [8, с. 26–27, 79].

Лише в окремих випадках проводилося слідство із приводу свавільної ліквідації пам'ятників. Одним з таких прикладів стало відновлення історичної справедливості щодо незаконного знесення шевченкового кургану в Підгородді Рогатинського району. Його висипали 1914 р. і встановили на ньому дерев'яний бюст, який знищили у вирі Другої світової війни. Під час відновлення пам'ятки 1957 р. під постаментом знайшли пляшку із запискою про обставини увічнення пам'яті Кобзаря. У середині 1970-х рр. це та інше гіпсове погруддя втратило художньо-естетичний вигляд, тому колгосп замовив виготовлення нового у майстернях Львова. За той час курган знесли через будівництво школи, для нового пам'ятного знака не було місця. Лише після втручання у цю справу УТОПІК влада надала дозвіл і площу, на яких висипали курган і встановили третій із черги бюст [16, арк. 20–21].

У радянський період суворо контролювався зміст написів на пам'ятниках Кобзареві, які також стали одним із виявів ідеологічної кон'юнктури та національних почувань українства. У 1950-х – першій половині 1980-х рр. вони, згідно із нашим аналізом, не відзначалися розмаїттям. Шаблонні номінування: "Тарас Григорович Шевченко. 1814–1861"; "Український народний поет Т. Г. Шевченко. 1814–1861" і т. п. часто доповнювалися крилатими рядками із його поезії: "І мене в сім'ї великій, / в сім'ї вольній новій / не забудьте пом'янути незлим тихим словом"; "Учіться, брати мої, / думайте, читайте. / І чужого научайтесь, / свого не цурайтесь". Траплялося, їх одночасно вміщували на одному постаменті (приміром, у Белелуї Снятинського району, де 1954 р. встановили скульптуру поета з каменю роботи А. Скиби). Траплялося також, коли шевченкову поезію перефразували в руслі радянської ідеологеми формування "нової спільноти – радянський народ": "І тебе, Кобзарю рідний, / В сім'ї вольній новій / Твої внуки пам'янули / Незлим тихим словом".

Окреслені тенденції і явища не могли не позначитися на художньо-мистецькому рівні монументальної шевченкіани Прикарпаття. У 1950–1960-х рр. скульптури виготовляли переважно із гіпсу, цементу, пісковика, іноді мармурової крихти. Найякіснішими були погруддя, виготовлені на Львівській кераміко-скульптурній фабриці (нараховуємо близько 17 споруд [12, арк. 81–85]), але вони "тиражувалися" за шаблоном, тож відрізнялися за окремими елементами, а також постаментами, на яких установлювалися. Оригінальнішими були твори місцевих скульпторів і архітекторів М. Данилюка, А. Болюка, Є. Дзіндри, І. Бондарука, О. Здіховського, Л. Мороза, А. Лендьєла, Й. Николишина, А. Мацієвського, В. Щербаченка та інших, але чимало із них виявлялися недовговічними. У спорудженні постаментів та підготовці місць для скульптур надавали допомогу місцеві народні майстри.

За нашими підрахунками, близько половини зі зведених у 1950-х рр. споруд через 15–20 років доводилося реконструювати чи замінювати новими. До прикладу, установлений 1946 р. у Красноліві монумент замінили на новий у 1952 р. [11, с. 38–39]. Поряд із цим витримали випробування часом і до початку XXI ст. збереглися в автентичному вигляді, без значного ремонту, перші встановлені за радянської влади скульптурні погруддя у Рогатині (1947 р.) та Більшівцях Галицького району [11, с. 72].

Зі зміною політичної кон'юнктури більше коштів на відновлення пам'яток діячам культури стала виділяти обласна організація УТОПІК. Так, 1987 р. із фондів у розмірі 6,4 тис. крб., передбачених на ремонт і реставрацію пам'яток історії та культури, третина суми виділялася на реконструкцію пам'ятника Кобзареві у Шевченковому Долинського району [17, арк. 16].

У 1950–1960-х рр. більшість пам'яток Т. Шевченкові споруджувалися у формі погруддя (40) та скульптури (9), а пам'ятні знаки у вигляді обелісків (4), пірамід (3), меморіальних дощок (2) [12, арк. 85] були встановлені у першій третині XX ст., вони піддавалися лише ремонтним роботам і реставрації. Піднесення прикарпатської скульптурної шевченкіани наприкінці 1980-х рр. майже не змінило пропорції між кількістю бюстів та скульптурних споруд у повний зріст. При цьому їх якість і мистецький рівень далеко не завжди відповідали гідному вшануванню генія Кобзаря.

Отже, будучи складником монументального увічнення пам'яті Великого Кобзаря у радянській Україні, скульптурна шевченкіана Прикарпаття переживала загальні тенденції цього процесу та мала свої особливості. Вона деякою мірою продовжувала традиції вшанування його пам'яті першої третини XX ст., адже у 1950–1980-х рр. відновили й реставрували близько двох десятків споруджених тоді пам'ятних знаків. Після першої хвилі прикарпатської скульптурної шевченкіани 1960-х рр. півтора наступні десятиріччя "застою" ознаменувалися стагнацією її становлення. На художньо-мистецькому рівні пам'ятників Т. Шевченкові позначилися загальні риси радянської монументальної пропаганди, що проявилось у їх тиражуванні, виготовленні із нетривких матеріалів тощо. Скульптурні монументи Т. Шевченкові стали компромісом між радянським ідеологічним конформізмом, коли його культ використовували у пропаганді соціалістичних ідеалів та волевиявленням українства, що таким чином реалізовувало свої національні почування.

Список використаних джерел

1. Актуальні питання виявлення і дослідження пам'яток історії та культури (На матеріалах "Зводу пам'яток історії та культури України") / Інститут історії НАН України: Частина 1. – К., 1999. – 303 с.; Частина 2. – К., 1999. – 255 с.
2. Арсенич П. Пам'ятники Кобзареві / П. Арсенич // В сім'ї вольній новій: Шевченківський зб. – К.: Рад. письменник, 1988. – Вип. 4. – С. 364–368.
3. Бурдуланюк В. Пам'ятки культури Івано-Франківщини / В. Бурдуланюк. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 1998. – 56 с.
4. Грабовецький В. В. Скульптурна Шевченкіана Прикарпаття: Путівник / В. В. Грабовецький, Б. В. Грабовецький. – Івано-Франківськ: Облполіграф видав., 1989. – 29 с.
5. На сторожі культурної спадщини Прикарпаття До 40-річчя створення Івано-Франківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. – Івано-Франківськ: Типовіт, 2006. – 208 с.
6. Обереги нашої спадщини. – Долина: Долинська районна організація УТОПІК, 2006. – 192 с.
7. Полек В. Т. Тарас Шевченко і Прикарпаття / В. Полек. – Івано-Франківськ: Облполіграфвидав 1991. – 40 с.
8. Романюк Я. Пам'яттю серця зігріті: Історія Снятинщини в літературно-мистецьких пам'ятках 1914–

2004 рр. / [За ред. В. Харитона] / Я. Романюк, В. Харитон, Д. Чабан. – Снятин: ПрутПрінт, 2004. – 168 с. 9. Угорчак Ю. Пам'ятники Великому Кобзарю / Ю. Угорчак // Комсомольський прапор. – 8 березня 1990. 10. Ситник А. Монументальна Шевченкіана / А. Ситник // Пам'ятки України. – 1989. – № 1. – С. 19–21. 11. Міста і села Галицького району: історія, пам'ятки, особистості. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2002. – 784 с. 12. Архів Івано-Франківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Справки, інформації о проведенні смотру пам'ятників історії та культури, посвященого 60-літтю Великої Октябрьської соціалістическої революції за 1977 год. Письма и предложения ветеранов партии и войны по вопросам улучшения пропаганды и сохранности военно-исторических памятников в области в 1980 году, 23 арк. 13. Токаренко М. В. Маршрутами слави Прикарпаття: путівник по маршрутах Всесоюзної експедиції "Моя Батьківщина – СРСР" у Івано-Франківській області / М. В. Токаренко, В. М. Паркулаб, Б. М. Гаврилів, П. І. Арсенич. – Ужгород: Карпати, 1987. – 151 с. 14. Пам'ятники Тарасові Шевченкові на Надвірнянщині: Інформаційна довідка. – Надвірна, 2004. – 4 с. 15. Савчук М. Тарас Шевченко на землі Коломийській / М. Савчук. – Івано-Франківськ: Облвидав "Галичина", 1991. – 32 с. 16. Архів Івано-Франківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Справки, інформації о проведенні смотру пам'ятників історії та культури, посвященого 60-літтю Великої Октябрьської соціалістическої революції за 1977 год. – 29 арк. 17. Архів Івано-Франківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Отчет по основной деятельности за 1987 год, 28 арк.

Ульяна Палийчук

**ПРИКАРПАТСКАЯ МЕМОРИАЛЬНАЯ ШЕВЧЕНКИАНА В 50–80-Х ГГ. XX СТ.:
МЕЖДУ НАЦИОНАЛЬНЫМ ИДЕАЛОМ И ИДЕОЛОГИЧЕСКИМ КОНФОРМИЗМОМ**

В статье выясняется генезис, общие и специфические черты развития скульптурной шевченкианы на Прикарпатье в советский период; обобщаются её достижения и пробелы. Показан процесс восстановления памятных знаков Кобзарю, установленных в первой трети XX ст., отслеживается динамика их сооружения во второй половине 1940–1980-х гг. Доказывается, что культ Т. Шевченка советская пропаганда использовала как способ идеологического конформизма и удовлетворения национальных чувств украинцев.

Ключевые слова: советский период, Прикарпатье, Т. Шевченко, памятники, монументальное искусство.

Uliana Paliychuk

**SHEVCHENKO MONUMENTS IN THE CARPATHIAN REGION IN THE 50–80 OF 20-TH
CENTURY: BETWEEN NATIONAL IDEALS AND IDEOLOGICAL**

This article investigated the genesis and general and special features of the Shevchenko sculptures in Carpathian region during the Soviet period; summarize its achievements and gaps. Displaying recovery process of Kobzar's memorials, which were established in the 30's of the twentieth century; depicting the development of construction in the second half of 1940–1980. It is proved that soviet propaganda used the cult of Shevchenko as a means of ideological conformity and meeting Ukrainian national sentiment.

Key words: Soviet period, Carpathian region, Taras Shevchenko, monuments, monumental art.

УДК 398.341(477.41/.42)“19/20”

Григорій Кошіль

**ПЛАНУВАННЯ НАРОДНОГО ЖИТЛА ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ
В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**

У статті проаналізовано особливості розвитку планувальної організації народного житла волинського Полісся в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., показано його зв'язок із традиційним будівництвом. Автор простежив основні етапи розвитку та визначив ключові чинники, які впливали на формування планування житла. На основі власних польових матеріалів подано опис найпоширеніших типів планування житла регіону.

Ключові слова: планування, волинське Полісся, народне житло, будівництво, традиційна хата.

Дослідження житлового будівництва як важливої складової матеріальної культури будь-якого народу вимагає всебічного аналізу. Розгляд таких важливих проблемних, питань, як зовнішній вигляд, інтер'єр, художні особливості, конструктивні прийоми, планування є невід'ємними складовими комплексних досліджень із народної архітектури. Саме тому при дослідженні житлового будівництва волинського Полісся другої половини ХХ – початку ХХІ ст. на окрему увагу